Автобіографічні знадібки до характеристики В. С. Александрова.

Спиняючись над третьорядними й четверторядними діячами українського письменства XIX в., його дослідник має на увазі не так їх значення в історії української літератури, як більше їх ролю в громадсько-культурному житті менше чи більше в глухому часі менше чи більше глухої провінції. До таких письменників належить і Володимир Александров, син Степана Александрова, автора незугарного „Вовкулаки", написаного в 1842 р., коли в нього були не тільки сини й зяті, але й унуки, що для них і перевіршував Степан український традиційний переказ[1]), а надрукованого в 1848 р. в „Южному Русскому Сборнику".

На громадсько-культурну ролю Володимира Александрова вказав Борис Грінченко в своїй промові над могилкою покійника за похорону. „Чоловік, кого ми ховаємо тут,—говорив Грінченко,—не вславився по далеких світах учинками, що люди їх звуть славетними. Може це залежало від того, що і той край, якому він служив, теж не вславивсь по далеких світах... Тихо зійшло його життя за тихою працею. Але ховаючи його, почуваємо ми жаль живий, бо знаємо, що ховаємо щирого працьовника на рідній ниві. Він віддавав свою силу не тій роботі, за яку міг сподіватися хвали або ласки від тих, чию ласку й хвалу звичайно вважають за важливу. Ні, він мав громадянську мужність віддавати її такій праці, що нею гордовано, для такої ідеї, що її здебільшого зневажано. Але то була праця для Вкраїни, але то була ідея—освітити і підняти культурно вкраїнський народ, і через те ми його й шанували за життя, і живий жаль обнімає нас тепер, як ми його ховаємо". Вказавши на вклад Александрова в українське письменство, підніс Грінченко, що „результатом цього всього був такий його вплив на громаду, що навіть у ті часи, коли здавалося, зовсім уже замовкло вкраїнське слово, все-ж д-р Александрів зоставався єдиним і непохитним репрезентантом української ідеї в Харкові"[2]).

Кореспондент „Зорі", що подав до неї зазначені слова Грінченка, видвигав і оцю заслугу В. Александрова: „Чимало письменників, коли вони починали свою діяльність, мали підмогу від покійника книжками, порадою, а найбільше живим прикладом щирої роботи на рідній ниві". „Непохибне переконання покійника, що всякі утиски нашого письменства не зупинять його розвою через те, що виринає воно з глибин народнього життя,—це переконання прихиляло до небіщика багато Українців. Шанували ще його за те, що зібравши повну колекцію патретів українських гетьманів від Богдана Хмельницького, він ширив фотографічні відбитки з цих патретів"[3]).

Павло Грабовський писав у своїх згадках, що „небагацько трапляється людей, так щиро перенятих любовю до рідного краю, не зважаючи на свій поважний вік, як був перенятий пок. Александрів. Скільки в нас бувало патріотів, що галасували на шкільній лавці про Січ-матір та присягались писати питомою мовою, а куди вони подівались, який лизень злизав їх? Патріоти, як Александрів, що не тремтів за свій чин, не вважав прихильности до рідної неньки-України за „помилки молодощів", а оставався певним та незломним до кінця-краю, — такі патріоти щось дуже рідкі в нинішню добу. Тим дорожче для нас память покійного!"[4]). „Той, хто до 70-літнього віку зберіг молодечу прихильність до батьківщини, як

[1]) В. Науменко, Владимиръ Степановичъ Александровъ (Кіевск. Стар., 1894, II, с. 312).
[2]) Л. Ч-на, Д-р Володимир Александрів (Зоря 1894, с. 43). [3]) Там само. [4]) Павло, Грабовський, Споминки про Волод. Александрова (Зоря 1894, с. 505).

В. Александрів, має безперечне право на щире пошанування нащадків,— кінчив Грабовський свої згадки,—і ми певні, що вони не відмовлять небіщикові тієї подяки, палкою любовю та совісним трудом заслуженої“ [1]).

І в оцінці Івана Стешенка, „не маючи великої ваги, яко художник-літерат, Александров має иншу заслугу—се заслугу політичної української одиниці: в той самий час, коли инші ідейні Українці через усякі шкідливі обставини оден за одним занепадали та виходили з рядів політичних діячів України, наш небіжчик твердо стояв у своїх переконаннях і не збочив з свого неприємного, неухваленого московським урядом шляху ні єдиного разу. Таку його заслугу, заслугу чисто і високо моральну перед лицем слабої та кволої „української“ інтелігенції, ми вважаємо за дуже важливу, далеко важливішу над його заслуги, яко літерата, і за сей бік його духового обличчя ми бажаємо йому вічної памяти і, приносячи щиру свою подяку, голосно та одностайно кажемо йому „слава!“ [2]).

Після таких голосів не здивують і слова Цезара Білиловського, якими він вславляв у своїх згадках любов Александрова до свого краю, раз тому, що Білиловський стояв у близьких звязках із Александровим, а далі тому, що він любувався в своєму квітчастому й напушистому стилі. Білиловський підносив, що Александров „ізза України не тільки нехтував всі другобічні почести, котрих він міг би осягнути, коли-б він хотів, але ще дізнався чимало горя, рішився при відставці вищого чину, маючого вагу в призначенні пенсії, і ще щось скоштував таке, про котре цур його і згадувати тепера“, цеб-то за царських часів. „Все, що так або инак зачепляло Україну,—писав Білиловський,—було близько його серцю. Заходила річ про Україну, про українські справи, питання то-що,—і його очі зараз засвічувались, неначе зорі, огнем натхнення, він вдохновлявся; така розмова підживляла його, як росиця квітку жадібну, навіть тоді, як він вже був вельми змученим хоробою, котра не давала йому покою ні вдень, ні вночі, так таки в протяг двох з половиною років не давала йому спокійно заснути ні на часинку. Будучи вже хорим, з печаттю смерти на чолі, він з невсипущою енергією клопотався і турбувався об „Складці“ № 2, без упину писав і компонував пісні“ [3]). Підкреслив також Білиловський, що Александров „на українські справи не жалкував остатньої своеї пенсії“ [4]).

Євген Чикаленко в своїх „Спогадах“ „про військового лікаря д-ра Олександрова, автора п'єс „За Немань іду“ та „Ой не ходи, Грицю“, що потім М. Старицький приспособив до сцени“, міг сказати тільки, що „це була дуже гостинна симпатична людина, у якої найчастіше збіралися старі й молоді Українці“ [5]).

Очевидно навіть у тих сучасників, що відсували в тінь заслуги Александрова як письменника перед його заслугами як „політичної української одиниці“, остання заслуга таки головно виплявала з його літературно-організаційної діяльности. Тому листи Александрова, в яких він говорить сам про свою літературну діяльність і сам характеризує її або дає знадібки до своеї діяльности, мають своє значіння для історії розвитку українського письменства і громадського життя взагалі. Цими мотивами й подиктоване оголошення друком нижче поданих листів Александрова. Є тут передовсім три листи Александрова до Володимира Левицького—Василя Лукича, редактора низки літературних альманахів і

[1]) Там само с. 506. Ті-ж таки „Споминки про д-ра В. Александрова“ принесла „Зоря“ за 1895 р. сс. 258—9. [2]) Ів. Сердешний, Володимир Александрів. (Правда 1894, с. 208). [3]) Цезар Білило, Споминки про д-ра В. Александрова. Зоря (1894, с. 90). [4]) Там само с. 91. [5]) Євген Чикаленко, Спогади (1861—1907). Частина І. Львів 1925, с. 105.

„Зорі“. Перший лист Александрова до нього написаний з приводу альманаху „Ватра“, що вийшов у Стрию 1887 р., як виходить із запитання Александрова, що властиво означає слово „ватра“. Поданий у листі матеріял використав В. Левицький-Лукич у статті п. н. „Володимир Александрів. Огляд життя і літературної діяльности“, надруковані йв №№ 193—4, 196—7 „Діла“ за 1888 р. під псевдонімом „Василь Січовик“ [1]). Свою статтю з листом післав В. Левицький-Лукич Александрову, а цей у відповідь написав другий лист до В. Левицького-Лукича, пересилаючи йому перекладену байку та два оригінальні вірші. Прислані поезії надрукував В. Левицький-Лукич у „Зорі“ з 1889 р. [2]) з такою заміткою при публікації першої поезії: „В ч-ах 193—194, 196—197 часописи „Діло“ за р. 1888 помістив я розвідку про житє і літературну діяльність Володимира Александрова, в котру вложив і кілька його замітніших поезій. Тепер подаю знов три його ніде ще недруковані поезії (дві оригінальні і одну переложену), уділені мені самим д. автором. При сій нагоді простую похибку, котра через недокладну інформацію вкралась була в згадану горі розвідку, а то, наче-б поему „Собака“ написав Волод. Александрів. Єсть се поезія Цезара Білиловського—Василь Січовик“ [3]).

З часу, коли В. Левицький-Лукич був редактором „Зорі“, задержався всього один лист Александрова до нього. Одначе нема сумніву, що було їх більше. Бодай у захованому листі радів Александров, що його посилка сподобалась В. Левицькому-Лукичеві, а при посилці певно, був також і лист. Про передсмертний лист Александрова до редакції „Зорі“ згадала вона, друкуючи його некрологи. Дня 29 грудня 1893 р. одержала вона лист із 12 грудня ст. ст., себ-то з 24 грудня, а в ньому була „головно бесіда про трагедію „Правдиве кохання“ і про дрібні поезії, які покійник задумував нам прислати“ — зазначувала від себе редакція [4]).

Про відповідь В. Левицького-Лукича на останній лист Александрова писав його син Вячеслав 14 (2 ст. ст.) березня 1894 ось що: „Ваш останній лист до мого пан-отця прийшов тоді, як пан-отець був уже дуже слабий і не міг уже сам читати, а прочитав йому цей листі я і він сказав, що треба зробити. Портрета Гулака дома не було готового, а треба було заказати фотографові, що я і зробив, і тепер посилаю Вам. Вибачте, що я так довго задержавсь з цім ділом, але після смерти пан-отця, як самі розумієте, було стільки роботи, що я і не міг раніш цього зробити, за що і перепрошаю Вас, добродію“. Далі повідомляв, що надруковані рукописи батька переписувались, що почав писати „споминки про батька“, що з великою охотою спише й опише „коллекцію портретів олійних наших гетьманів і инших визначних наших людей“. Прохав прислати читанку для 5 гімн. кл., де надруковано „Ченця“ його батька, літературну збірку „Рідна Стріха“, себ-то календар тов-ва „Просвіти“ на 1894 р., де В. Левицький-Лукич надрукував частину „Дідів“ (переклад із Міц-

---

[1]) Автор відмітив нахил до романтичної школи в Александрова та його залюбування головно в ліричній, а деколи в епічно-ліричній поезії. Про вірш Александрова сказано тут ось що: „Вірш, що складається у нього з ямбів і трохеїв, майже повсюду гладкий, в части римований, в части неримований, частіше жіночий, рідше мужеський (і то хиба в перекладах), добір слів старанний, мова чиста“. Далі зазначено, що „поезії отже читаються приємно і викликують в души читача любе враження“ (Дѣло 1888, № 194). [2]) Байка (Переклад з І. А. Крилова), с. 243—4, Пісня про Гарбуза (Рослинний епос по народній темі (с. 249—51), До України, с. 256. Усі три вірші позначені: Харків 1888. [3]) Зоря 1889, с. 244. [4]) Там само, 1894, с. 42. У „Зорі“ під редакцією В. Левицького-Лукича надруковано такі вірші Александрова: Притча Христова про сіяча (1892, с. 406), Пісня про всяку рибу (1893, с. 52—3), Стародавня легенда про черця, що жив аж триста літ (1893, с. 208—10), Із святого Псалтиря. Псалом 136-ий (1893, с. 534—5), Звіряча рада (Байка по І. А. Крилову) (1894, с. 30).

кевича) і „кілька екземплярів того числа „Зорі“, де поміщений портрет пан-отця, щоб роздати родині“, себ-то 2 ч. з 1894 р., а від себе посилав „портрет пан-отця, котрий був напечатаний на 40-й день в харківскій газеті“ [1]).

У хронологічному порядку подані між другим і третім листом Александрова до В. Левицького-Лукича його листи до Михайла Комарова й Митрофана Дикарева [2]), цікаві для цензурної справи з „Складкою“; до листа до Дикарева залучений також автограф забороненого за життя автора цензурою „Ченця“ Александрова, що-до тексту де-в-чому відмінного від тексту у львівській „Зорі“; тому може незайвим буде також його подати із згаданими відмінами [3]).

Не пропустила цензура й комедії Александрова „Семінарист дома, становий в сливах“. Звістку про неї подав Павло Грабовський. Дія ведеться на селі. Становий і семінарист залицяються до однієї дівчини, прихильнішої до семінариста, що на нього становий подає нарешті донос, що він політично непевний [4]).

Хоча його драматичні твори „За Немань іду“ й „Не ходи Грицю“ невеликої літературної стійкости, але головно через них став він відомий ширшому громадянству України завдяки українським театральним трупам. У кругах письменників здобув він собі признання за два томи літературного альманаха „Складка“, гуртуючи коло них доволі велике число дрібних письменників, хоча були тут і Борис Грінченко та Володимир Самійленко, що пізніше зайняли визначні становища в історії українського письменства.

За свідченням Білиловського, його і Самійленка, Александров „як рідна мати своїх діток маленьких часто брав за руки і вів бережно, уміло та легесенько, щоб молоді ноги, бува, не спотикнулися, і попридержував ніжно-ласково, де нам молодим та палким „писаркам“, як дідусь Мордо-

---

[1]) З приводу дволітніх роковин смерти батька переслав Вячеслав Александров В. Левицькому-Лукичеві „Думу на могилі“, що її він „надумав“ „ще торік чи позаторік“. Також посилав „батьківську хату і його посмертні вінки“, що „як успіють зробити батьківський патрет, де він в українській одежі“, вишле також його для „Зорі“. [2]) Листи В. С. Александрова до В. Левицького-Лукича збереглися в його архіві й перейшли до бібліотеки Наукового Товариста ім. Шевченка у Львові, а листи Александрова до М. Комарова й М. Дикарева заховалися в архіві „Просвіти“. [3]) Коли йде мова про автографи В. Александрова, треба згадати, що в архіві Франка в Бібліотеці Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові в зшитку № 235 заховалися тексти двох віршів Александрова, очевидно післані на руки Ц. Білиловського. Один із цих віршів „Безталанна Удова. Думка“ з почат. „Роне листя дібрівонька“ надрукований у „Складці“, I, сс. 169—71. В рукописному тексті заходять такі відміни: 6 р. І у чім я. 8 р. билині, 14 р. Місяць з хмари. 22 р. від него. 29 р. Діти часто бунтовались. 36. Від чернечого лукавства. 37. єму. 43 р. І з мого. 52 р. Не можу...... запрети звістні. 53—54 рр.:

Ані казки росказати,
Ані листу написати......

Присвяти Кулішеві нема. Другий вірш „Кедр“ надрукований у „Світі“ 1881, с. 173, з зазначенням під титулом між дужками „З Гейне“ й має дату „27/IX—81. Харьківъ“. Далі йде така примітка: „У Лермонтова сей перекладъ озаглавлено „Сосна“. Посылаю вамъ се, може куди небудь згодится. Якъ бы ваша ласка, та ке забули бъ вы сказати про се и про перекладъ изъ Пушкина два слова: чи вони будуть куди небудь пристроені, чи ні. А ще більшу міні ласку зробете, якъ пришлете міні адресы, куди можно такі речі посылати.

Симъ літомъ я написав ще (по великор.) нашу казку „Ивашечко“ стихами; вийшла більша и далеко лучша, ніжъ Коза Дереза. Тільки въ деякихъ місцяхъ зъ закидками на догадъ буряківъ, щобъ дали капусти. Такий и эпиграфъ поставивъ.

Нехай ніхто на себе не приймае
А всякъ на усъ собі мотае,
Хто усы мае.

[illegible] просить про ті вірші, що давъ він вамъ, якъ вы въ насъ були. Зділайте милость, що небудь напишіть, щобъ я мавъ ему що небудь відвітити.

[4]) Павло Граб., Споминки до Волод. Александрова (Зоря 1894, с. 506).

вець каже, пробі хотілось стрібонути. І пораду давав, і вчив, і всі його уваги, вся його наука не була підбита менторством, як се часто трапиться, а була повита щирою любовю рідного батька, серце котрого ані заздрости не знало, ані злоби не видало. Він турбувався, горював, працював, учився сам і других вчив, — усе те він робив во імя вищого ідеала, ad maiorem rei gloriam" [1]).

У письменській діяльності Александрова видко глибокі сліди української старої літератури й української літературної традиції взагалі. В передмові до його „Тихомовних співів" (Харків 1883) читаємо: „Відома річ, що з-давніх-давен у нас на Україні письменні люди кохались у читанню святих книжок, а особливо св. псалтиря і книги праведного Іова. Тим-то я, задавшися працею перекладу св. книг Ветхого Завіту на українську мову, першим ділом звернув увагу на сі дві книги". Задля вірности свого перекладу навчився єврейської мови й перекладав не з церковно-слов'янського, а з єврейського тексту.

На стару літературну традицію вказує наведення таких речей в оперетці „Не ходи, Грицю, на вечерниці", як пародія на відому коляду „Предвічний родися под літи" з початком „Ірод царь за Христом ганявся", або школярська вірша про премудрого Грицька родом із Коломиї. Навіть другий том „Складки" Александрова з 1892 р. розпочинає „Різдвяна орація. Старосвітська бурсацька вірша" з заміткою на кінці: „Ся орація якогось дуже давнього піїти, бо як я її чував, то тому більш уже як пятьдесять років". На стару традицію й манєру вказують і такі речі, як „Чижикове весілля" і нарешті епітафія, яку склав Александров для себе у квітні 1890 р.:

Владимир Степанович Александров, доктор медицини,
Помер (рік, місяць і число) з тієї-ж самої причини,
З якої й всі ті помирають,
Що медицини овсі і не знають.

1. До В. Левицького-Лукича.

Великошановный Добродію и любый далекый Земляче, Пане Владимирю!

Зъ великою охотою радъ вамъ служиты кількома словами про свою мизерну особу. Я родомъ тутешній зъ діда й прадіда Украинець, хочъ моя фамилія и кінчаеться на овъ. Мій покійный панотець, царство ему небесне! бувъ священныкомъ у слободі Бугаівці Харьківськои губерніи Озюмського повіту, де я й родывся 20-го червня 1825-го року. Вчився спервоначалу дома въ школьці у свого дядька, который бувъ дякономъ у тій же таки слободі Бугаівці, котора по кныгахъ пишеться Озюмець. Потімъ мене отдавъ панотець у духовне повітове училище въ повітове місто нашои жъ губерніи Купьянку (по кныжному Купянскъ). Відтіля, скінчивши 4 классы, перейшовъ я у Харьківъ у семинарію, котора тоді ще звалась коллегіумомъ,— и 1-й классъ тоді тамъ звався реторика 2-й философія, а 3-й остатній богословія. У кожному классі тоді полагалось пробуты 2 роки. Я дойшовъ до 3-го классу, пробувъ у ёму годъ; вже посвятили мене у стыхарь, уже не разъ росказувавъ я по церквахъ и проповіді по представленію ректора архимандрыта и по назначенню архіерея, которому лучшихъ ученыківъ сочиненія подавались на прочитання, та тутъ лучылась оккaзія: одкрылось, що я граю на гитарі, співаю

[1]) К. А. Білиловський, Коротенькі споминки про В. С. Александрова. (Складка, Альманахъ на спомынъ Владымыра Степановыча Александрова. Харків 1896, сс. 16—7).

під гитару пісні и буваю в театрі . . . . . Хотіли мене, богослова, засадыты у карцеръ, я не послухався, подавъ прошеніе, щобъ мене увольнили, и перейшовъ въ университетъ, въ нашъ же харьківськый по медицинському факультету. На 2-мъ курсі поступывъ на казенный коштъ, на 4-мъ мене обрыто и острыжено міжъ инчими за попечителя Кохошкина и за царя Миколая, а въ 1853 року я скінчивъ курса cum eximia laude и послано мене м[л]адшимъ лікаремъ у полкъ, который тоді стоявъ у Польщі, у самій Варшаві. Тамъ я навчився польського языка и оженывся. Въ 1859-мъ року я выдержавъ экзаменъ на степень доктора медицины и перейшовъ на службу поближе до роду на Украину тежъ у полкъ. Бувъ потімъ у громадській службі старшымъ городовымъ докторомъ у Харькові, а въ 1879-мъ року зновъ перейшовъ у военну службу. Бувъ старшимъ докторомъ въ резервному баталіоні въ Харькові жъ, потімъ послано мене главнымъ докторомъ военно-мѣстного лазарету въ Керчъ, відты перевели мене дивизіонным докторомъ въ Полтаву, а зъ Полтавы упьять въ Харьківъ дивизіоннымъ же докторомъ 31-и піхотнои дивизіи, де я, благодареніе Богу! и по сей день живу собі.

Заправськымъ писателемъ я ніколы не бувъ, а такъ собі писавъ иноді, більше для забавки, то по нашому то по великоруському, и друковаты ніколы не друковавъ. Тілько якъ выдавалась „Основа“, такъ я посылавъ туды якось два стыхотворенія: „Думка“ и „Плачъ дочки по матері“ и ихъ надрукували; підписався я тоді В. Ал-овъ. Потімъ, бувши городовымъ докторомъ, якъ підрослы дітки, я написавъ имъ для домашнёи сцены оперетку „За Немань иду“. Подобалась вона декому и выпросыли іи въ мене на нашъ харьківскый драматычный театръ. Грали іи въ Харькові не разъ, а потімъ пішла вона скрізь и я іи надрукувавъ. Выдання розійшлось, а тымъ часомъ написавъ я и другу тожъ оперетку „Не ходы, Грыцю, на вечерныці“. И ся пішла скрізь. Надруковавъ я и сю. Потребувалось 2-ге выдання „За Немань иду“, надруковавъ я и друге. Та й друге тепера такъ розійшлось, що зосталось хіба може скількось книжокъ у Кыиві въ магазині Гомолинського, бо бачу въ ёго каталогу, що кныжці стоить ціна 2 карбованці, а спокон-віку ціна була ій коповыкъ. Занадобылось и друге выдання „Не ходы Грыцю . . . .“, такъ я продавъ его тутешнему кныгареві и вінъ надруковавъ. Сего выдання ê ще доволі и сю кныжечку я вамъ посылаю, а „За Немань иду“ нема. Хіба якъ достану де, то пришлю. Теперъ же ще посылаю вамъ „Складку“ та „Тихомовні співи на святі мотиви“. Се перекладъ псалмівъ изъ Псалтыря. Озаглавыты, що се псалмы̆ изъ Псалтыря, цензура не дозволила, такъ я и выгадавъ таке собі названня. Не дозволено такъ же друковаты міні и перекладу кныгъ св. писанія Ветхого Завіту, а я переложывъ уже Кныгу Бытія, Кн. Исходу, Кн. Іова, Кн. Товита и Кн. пророка Іоны. Та й переставъ перекладаты то таки черезъ те, що не дозволяють друковаты, а то и черезъ те, що занявся „Складкою“ тòщо . . . Ще ранішъ я написавъ одну оперетку по великоруському и дві наші украинські казки стихами тожъ по великоруському для своеи дітворы. Одну зъ казокъ „Коза Дереза“ и вамъ посылаю, а другои нема, тожъ зовсімъ розійшлась, а зветься вона „Ивашечко“. Достаты іи можно, та мабуть вона вамъ непотребна, бо повеликоруському написана. Ще посылаю вамъ „Малоруські Співанкы̆“ — се самі переклады. Надруковавъ я ихъ саме тоді, якъ у насъ не дозволялось по нашому — а ні на сценахъ граты, а ні публично по нашому співаты, а ні друковаты. Так я и попробувавъ прохаты, щобъ дозволено було надруковаты по украинському переклады зъ Лермонтова на корысть памъятныка Лермонтову, — дозволено. И съ того часу почали дозволяты вже й инче все друковаты. Не

дозволяють тілько Св. Писанія. А я знарошне, щобъ буты статечнымъ перекладчыкомъ, особно вчывся еврейського языка. Бо якъ зачавъ я перекладаты Св. Писаніе, та ставъ зличаты церковно-славьянське зъ грецськымъ и зъ латынськымъ (сі то языки я добре знаю), такъ побачывъ, що безъ еврейського нічого не вдіешъ, точного перекладу не добьешся, и вчывся я еврейського языка три годы, якъ міні вже йшовъ 53-й годъ відъ роду и теперъ, спасыбі Богу, и еврейськимъ доволі владаю. Хочъ немало й грошей переплатывъ Жыдамъ за уроки. Зъ новыхъ языківъ знаю тілько французськый, а німецькый недався.

Посылаю вамъ ще брошюрочку и про икону въ тій слободі, де я родывся, а більше в ній про саму слободу та про тамошне жыття-буття за часівъ мого тамъ покійного панотця. Та ще посылаю вамъ и студентськый мій гимнъ зъ латынськымъ текстомъ; може він вамъ буде и не надобенъ, а може и по нему можно буде судыты про мій душевный характеръ.

Отъ вамъ, любый добродію та ще й тезко̀, усе, що зъумівъ сказаты. Може багато й ли̂шнёго наросказувавъ, такъ не погнівайтесь! Припала охота балакаты; зачепылось про старовыну, такъ мовъ помолодівъ. Тепера хочу складаты другый № „Складки“ — и самъ перекладаю поэму Міцкевича „Dziady“, а то попрысылали міні зъ нашихъ дехто дещо. З нового „дещо“ посылаю и вамъ одни коротенькі, але гарні віршонькы „Собака“. Бажалось бы, щобъ вы міні на сей листъ одвітыли.

А затымъ .... Пошли вамъ, Боже, щастя, здоровья и всякого добра багато!

Вашъ щирый и готовый на услуги

Вл. Александровъ.

IX/9 87.
Г. Харьківъ, Б. Сумська ул. д. № 68.

P. S. Забувъ ще сказаты, що я скомпонувавъ недавно „Пісенныкъ“ зъ нашихъ рідныхъ пісень такыхъ, котрі я зъ роялемъ, то зъ гитарою (и досы ще) співаю. Всіхъ пісень 86-ть и на кожну ноты для голосу и акомпаньяментъ на роялі; сю штуку я тожъ продавъ кныгареві и вінъ выдавъ и продае по карбованцю за экземпляръ. Съ пересылкою 1 р. 25 к. Та тілько я бувъ на сей разъ не дуже обачный: умовывся на словахъ, що вінъ міні надруковавши дасть 50 екземплярівъ. Пообіщавъ гимонівъ кацапъ, а теперъ не дае; давъ два экземпляры, а то . . . міні, каже, самому дорого стало.

Забувъ ще сказаты и про Календарь. Посылаю и Календарь. Я его, вже два роки выдаю . . . . Не для корысты, ні! А такъ изъ-за прінціпу, абы що небудь наше выходыло. Щобъ зовсімъ на нашій мові бувъ Календарь, — цензура не дозволила, такъ я хочъ вправывъ названня празднyківъ по нашому.

Та ще въ мене ê думка выдаты біографіи нашихъ гетьманівъ зъ гравюрами кожного. У мене та ê коллекція патретівъ нашихъ гетьманівъ, починаючи зъ Богдана Хмільныцького и кінчаючи Кириломъ Розумовськымъ. Патреты писані масляными красками, почты въ натуральну величину, поясні. Вже я до 5-хъ и біографіи попысавъ и цензура ихъ розрішила (озаглавывъ „Гетьманщина“), та . . . самому выдаваты нічымъ, бо гравюри дорого стоють; а куповаты ніхто не купуе, та й не знаю ... А хотілося бъ выдаты.

Ще въ мене ê и коллекція патретівъ зъ нашихъ писателівъ починаючи відъ Козака̀ — Климовського и Сковороды и до теперешніхъ часівъ: есть и Котляревськый, и Гулакъ Артемовськый, и Гребінка, и Корсунъ, и Шевченко, и Стороженко, и . . . найзамітнішихъ 26-ть; які ма-

сляными красками въ пів натуральнои величины, а то фотографіи съ патретівъ и зъ гравюръ. Свою фотографійку тожъ вамъ посылаю.

Сей листъ посылаю вперед, а посылка съ кныжками піде особно.— Ще разъ прощавайте!

Эге!? Ище постоймо, не прощаймось. Будьте ласкавы, якъ що писатымыте міні ще колынебудь, то поясніть міні, що то воно за слово Ватра и що воно значе?.. Чи воно відъ славьянського корня, чи зъ якого чужого языка. Думавъ я, думавъ надъ сымъ словомъ и нічого не додумався.—

Та ще выбачайте, Добродію, що посылаю кныжку покаляну и посмалену. Пожалуй роскажу вамъ, яка тому й причына. Выйшло таке діло: якъ надрукувалась Складка, то одного ранку здешній кныгопродавець Гусевъ прыйшовъ до мене додому, та й каже: віддайте ваше выдання на комиссію міні одному, я буду кныжки скрізь розсылаты и въ газетахъ про ныхъ оповіщатыму и росплачуватымусь вамъ за ныхъ що місяця и вы будете, колы матымыте охоту, повіряты въ магазині число кныжокъ, скілько іхъ буде продано, чи куды отдано, чи одіслано, бо у мене діла съ кныгарями и въ Кыиві, и въ Полтаві, и въ Кременчугу, и въ Одессі, и въ Херсоні, и въ Катеринославі, и въ Чернігові, и (и) де тілько, де въ его тыхъ ділъ нема!?..... Я й отдавъ ёму. За 1-й місяць, квітень, вінъ показавъ міні, що продано 200 кныжокъ, и заплатывъ 112 карб. Повіряты я его не повірявъ, поделікатнычавъ. А на 2-й місяць 10-го треба було розсчитуватысь, а 8-го трахъ! Магазинъ погорівъ. Погоріли и мои кныжки, та не зовсімъ, а тілько посмали(ли)сь. Після пожежі я пішовъ до ёго. Що жъ, каже: якыхъ нема кныжокъ, за ті заплатю; а які ê, то ті озьміть собі. Що жъ, я кажу, зъ ными такыми робытыму? Я, каже, вамъ іхъ обріжу и обгортку переміню, а въ середыні воны чисті. Ну, добре, кажу; нехай. Колы жъ прыйты за грішми?.. Оттоді. Прыйшовъ я, колы вінъ уже инче співае. Вже адвокаты его нашпыгувалы. Якыхъ, каже, нема кныжокъ, за ті я не хочу платыты, бо вы ихъ не страховалы. Я сюды, туды . . . До мирового. Але мировый за его потягъ руку и присудывъ міні за недостачу кныжокъ 180 карб. та щобъ я забравъ посмалені. Посмаленыхъ оказалось 370, зъ ныхъ 163 такыхъ, як отъсе я и вамъ посылаю, а решта позамазані и порозрывані нінащо. И того я выручывъ грішми 292 карб., а міні изданіе стало 430 карб. Надруковано було 1500 экземплярівъ. Друковалось наборъ и все було отъ друкаря, которому я решту и досы вьненъ, та вінъ, спасыбі, жде.

Такъ оттака-то причына!...

2. До В. Левицького-Лукича.

Любый и Вельмишановный Добродію!

Нарешті вашъ листъ до мене дійшовъ, а довгенько десь ходывъ: якъ примітно, то мабуть его нюхали . . . . . А Ватры я получивъ у разне времья чотырі аркушики, такъ що ладу имъ даты нікоторого не можно. Краще мабуть и не посылаты. За мою біографію сердечно дякую, але при ній не було жаднои писулечки, тымъ я и не знавъ, хто іи приславъ и кому було одписуваты. Одписувавши жъ редакторові „Правды", я прохавъ, щобъ у кінці зробили поправку, що Собаку написавъ не я, а Ц. Білиловськый, та й не знаю, чи уважили мое прохання, чи ні; якъ що ні, то будьте вы такимъ ласковымъ, попросіть ще вы за мене. Просите, добродію, про выйшовші сего року чіись Байки, а я такихъ не бачивъ, та й не чувъ и треба сказаты, що нашъ Харьківъ на се діло убогый: якъ выйде наше не у насъ, то наврядъ чи й найдешъ. П. Щоголеву я

казавъ про ваше бажання маты его Во[р]скло, та не знаю.... Щось вінъ мовчыть: може въ его вже кныжокъ немае. Кругомъ у насъ нічого путнёго не чуты. Та... коли й чуты, то опаска бере писаты, бо того й гляды, що... Якъ бы привірытысь, що листъ дійде сохранно, то пожалуй бы; а то.... трудно!... Я пославъ у цензуру збірныкъ № 2 Складки. Але... мала надія: бо пославъ ище въ червцю, та й досы назадъ немае; а въ серпню мавъ черезъ прыятеля звістку, що отділенный цензоръ пропустывъ, але пославъ ще въ „Главне управлення по ділахъ печаті" и що, и коли відтіль буде, то Господь святый знае.

Про всякый случай посылаю вамъ мого перекладу Байку и Пісню про Гарбуза рослинный эпосъ по народній темі, якъ у № 1-мъ Складки. Пташый эпосъ тожъ по народній темі підъ заголовкомъ Чижиково Весілля. Байки тутъ не можно буде надруковати, а Пісню про Гарбуза хочъ и вы надрукуете, то я все таки въ своій Складці его надрукую, якъ що дозволять. Тожъ я въ № 2 Складки помістывъ свій Акростыхъ до Украины, може и его не дозволють, то коли у васъ вінъ пригодыться, такъ надрукуйте; ось вінъ:

До Украины.

Умру, тебе жъ я не забуду,
Кохана, рідная моя!
Робітныкомъ твоимъ я буду,
Ажъ поки сылы и життя.
Имья́ твое собі поставлю
Насамперѐдъ відъ усёго̀,
А ты й не знатымешъ того!....

Коли сі вірші понадруковуете, то чи можно бъ було зробиты для мене хоть скількo небудь экземплярівъ особливыхъ оттысківъ „пісні про Гарбуза" и прислаты: може и пройдуть, бо пройшлижъ 4 аркуши Ватры. За тымъ мое вамъ велике ушанования.

Вашъ щирый *Вл. Александровъ.*

XI/28 ст. ст. 88 р.
Г. Харьківъ.

Пишіть, любый добродію, до мене такъ: Въ Россію. Въ г. Харьківъ. Б. Сумская ул. д. № 68. Квартира № 1.—

P. S. Гарбуза пришлю у другому листу для того, що може одно пропаде, а друге зостанеться.

3. До М. Комарова.

Любый Земляче и Шановный Добродію!

По вашому слову вдаюся до вашои ласки. Днівъ тому зо тры, або й съ чотырі, колы не більшъ, одіслано зъ друкарні Дарре (у насъ таки въ Харькові) мій новый Збірныкъ у-въ Одессу, то будьте такі ласкаві дознайтесь, якъ на его тамъ поглянулы и колы буде вінъ одісланый въ Главне Управлення, се для діла дуже важно; бо я у Петербурзі тежъ маю сяку-таку протекцію, то я тоді заразъ туды напишу и може наше старання не пропаде даромъ. Получивши одъ васъ звістку про П. Рж...., я до него написавъ и вінъ міні одписавъ любо и сердечно, та я ото підкінчивши свого Збірныка, и отдавъ, щобъ друкарня сама послала, бо міні казали, що якобы теперь такый порядокъ заведено, щобъ посылаты черезъ друкарні. Збірныкъ свій я таки-такъ и озаглавывъ: „Збірныкъ прозы и стыхівъ для коханыхъ земляківъ. Спорудывъ Вл. Александровъ". А сегодня отсе послав ще тудыжъ „Студенскія пѣсни 40-хъ годовъ" зъ нотами. Текстъ пісень розрішила міні цензура (одесська жъ таки) ще въ лыпцю, а теперъ я впьять послав ихъ рады-нотъ, которыхъ тоді ще въ мене не було; а теперъ міні ихъ написали зъ мого голосу, такъ треба ще й ноты приставляты тожъ на цензуру.—

Після того, якъ вы міні прислалы свій патретыкъ, спасыбі вамъ! я заразъ же одіславъ и свій вамъ, та й не знаю, чи він до васъ дійшовъ? Якъ буде ваша ласка написаты міні про Збірныкъ, то не забу[дьт]е и про патретыкъ сказаты. А теперь, уклоняючись вамъ прыязно, ще разъ просю: не занедбайте моеи просьбы, довідайтесь про Збірныкъ.

Вашъ щирый *Вл. Александровъ.*

XI/23 89. Харьківъ, Большая Сумская ул. д. № 68.

4. До М. Дикарева.

Вельмишановный Земляче Митрофанъ Олексієвичъ!

Не знаю, якъ Вамъ и дя́куваты за пошановання, которого Вы задостоіли мене присылкою міні вашого поважного труда. Не маючи чимъ бы изъ своихъ трудівъ отдячиты Вамъ навза̀имъ, бо хочъ міні и дозволено цензурою выдаты № 2 альманаха „Складка", але той альманахъ ще не друкуеться, я посылаю Вамъ хоть выдану мною кныжечку Пісень студентів нашого (харківського) університету 40-хъ роківъ. А може й Вамъ харківськый університетъ есть Alma mater, то воно, пожалуй, буде й до-ладу. А прічъ-то̀го зъ моихъ власныхъ трудівъ посылаю Вамъ хочъ таке, що не друковалось, та мабуть и не друковатыметься, бо цензура була розрішила его, а потімъ и забороныла; — се легенда про Ченця. Нехай вона буде Вамъ на спомынъ, якъ мовъ бы дяка за присланый міні Вами вашъ поважный трудъ.

Шануючый Васъ *Вл. Александровъ.*

2/22 92 р.
Г. Харьківъ.

Стародавня Легенда про Ченця.

Той рече, и быша; той повелѣ, и создашася. Псал. 148, ст. 5.

I.

Прийшовши із церкви, Чернець молоденький
У келії в себе поклон[1]) положив;
Заправив в лямпадку він ґнотик новенький,
Клобук зняв і ряску, віконце одкрив,
Та й став, задивившись на небо високе,
На хмарки весінні біленькі, пухкі,
На ліс недалекий, на поле широке,
В садку на листочки зелені, вохкі,
Що вже на деревцях були й величенькі,
Але не вкривали ще добре гілок:
Дере́вця були там усе ще маленькі,
Бо тільки в ту весну садився садок.
Забувшись, дивився Чернець у віконце
І думав, і думав без краю-кінця
Про небо і землю, про місяць і сонце,
Про я́сниї зорі, про Бога Творця:
Що як то премудро в довічниї пори
Господь милосердний усе те зробив —
І небо і землю, і море, і гори —
І все те од-разу в шість день сотворив.
— „В шість день... Але людім, что б те хоть узнати,
Щоб те хоть ізвідать, що єсть на землі,
То й віку не стане. Хто ж може сказати,
Чи так воно й с-правди, чи може і ні?!"
І став він сумнитись, чи правду писали
Ті божі ї люди в Святому Письмі?
— „Бо все ж вони люди... По чім вони знали,
Що Бог все те діяв не роки, а дні?
Єсть, правда, в псалмі у Давида святого,

---

[1]) Відміни в порівнянні з текстом, надрукованим у „Зорі" за 1893 р., сс. 208—10, такі: 2 р. У келійці.. поклін. 3 р. В лямпадку заправив він ґнотик. 4 р. відкрив. 8 р. вогкі. 12 р. тілько. 20 р. відразу. 21 р. людям, щоб те хоч. 22 р. Хоч те все ізвідать.

Та те ж і в Посланні в святого Петра,
Що тисяча літ то у Господа Бога
Як день один[1])... Се б то зернина й гора
То й теж собі рівні?... Чи можно ж обняти
Таке міркування нехитрим умом?
І тисячу років та з днем порівняти?
Слова се химерні... Химерні притьмом!"
С такими думками він вийшов із хати;
Покú до обіду хотів погулять.
А пóтім у трáпезу мав поспішати:
Чергóвий він був за обідом читать.

II.

Задуманий тяжко, він вийшов із брами
І, шлях перейшовши, подався у ліс,
Що геть-розстелався долами — горами,—
Туди свої думки тяжкії поніс....
І, йдучи тим лісом густим та дрімучим,
Він думав і думав про тіж все слова,
Шукав про них правди умом невсипущим
І чує, що голос вгорі десь співа.
Співа так чудовно, мов Янголь небесний,
Которого людім послав би Творець
Про рай росказати святий, пречудесний,
Що буде на небі. Заслýхавсь Чернець...
Заслýхавсь, та й став він, оперщись об дуба,
І слухав, і слухав, а голос співав;
В нім чулась одрада сердечная, люба:
Мов щастя небесне він в душу вливав.
Навпослі той голос почав віддалятись,
А потім помалу притих і замовк.
Пора вже Ченцеві додому вертатись,
Він мов після чарів проснувсь від думòк.
Ідè, поспішає, та й дума: Ой, горе!
Оце ж я спізнився на чéргу—читать.
Тепер же Ігумен міні наговоре
Багато такого, що буду я знать...."

III.

Підходе до брами і бачe: Брамóвий
Не той, що був з-ранку, а инчий Чернець:
Від тóго молодчий, йому не знакомий...
І брама, й дзвіниця все инче якесь...
В ограду ввіходе... Кругом подивився,—
І тут все змінилось і тут все не те.
І келії инчі; а сад вкоренився,
Мов сто уже років, чи й довше росте.
Вжахнувся сердешний... Не зміг догадатись,
Яка чудасія це рóбится з ним?!.
Що тільки пішов він у ліс прогулятись,
А вже манастирь їх став овсі другúм.
І дибає далі Чернець, зажурившись;
У трáпезу входе, обід застає.
По Братії глянув, як слід поклонившись,
Та й тута нікого вже не пізнає.
А Братія також його, як чужого,
Витають і просять обідать сідать.
Дивуються: „Відки такого старого
Ім Бог посилає, що рідко й спіткать".
Скінчúли обідать, встають із-за столу;
Підходять, питають, відкіль Бог несе;
Чернець засмутився і слово по слову
Зачав він казати про себе усе:
Що есть він тутешній, хоча й забожитись,
Що, бувши черговим читати в обід,
У божому слові зачав він сумнитись
Про дні сотворення й про тисячу літ.
І він, щоб розвіять своє сумлівання,
Пішов проходитись за браму у ліс,
А в лісі, почувши якеесь співання
Безмірно чудовне, мов к місцю приріс
І слухавши теє предивне співання
Годину чи й зо-дві, не знає гаразд,
Боявсь опізниться на чèргу читання,
Та ось на обід же і трапив якраз.
Яким же се дивом так все тут змін[ил]ось,
Що все стало инче і люди не ті,—
Не віда нічого!.. І як се зробилось,
То те вже—десь знають на небі святі...
Почувши ту сповідь, Ігумен озвався,
Та й каже: „Стривайте! Чи я десь чував,
Чи се я в архиві колись дочитався,
Що й с-правди Чернець тут колись запропав.
А як тебе звати, наш гостю шановний?
Чи був ти Послушникъ, чи й постриг ти мав?"
—„Імя́ міні Тихон, вже я Рясофорний,
Та й мантії, мабуть, вже скоро б діждав".
Послали в архиву літопись достати,
Що з дáвнього давна там пильно велась:

25 р. сумніватись. 26 р. божиї. 29 р. Єсть, правда слова у Давида. 30 р. у святого. 33 р. можна-б. 34 р. міркуванне. 37 р. пішов він. 38 р. обіда. 41 р. Пройшовшися трохи він. 42 р. шлях поминувши. 43 р. Що тягся без краю. 44 р. з собою поніс. 45 р. А йдучи. 49 р. янгол. 50 р. людям. 51 р. розказати. 55 р. відрада. 56 р. щасте. 57 р. зачав. 58 р. І мало-помалу. 59 р. Черцеви. 65 р. Доходить до брами і бачить. 69 р. ввіходить. 73 р. сердечний. 75 р. тілько. 76 р. І вже. 78 р. входить. 84 р. спіткать. 88 р. Почав. 89 р. тутешний. 91 р. сумнітись. 93 р. сумніванне. 95 і 97 р. співанне. 99 р. опізнитись. 100 р. Та ось і поспів же к обіду як раз. 101 р. Якеє-ж се диво, що все тут. 102 р. Що стало все. Від 105 р. в Зорі 111. 108 р. справді. 112 р. мабуть скоро-б. 113 р. Післали. 117 р. Дістали. 121. Читанець. 124 р. ідучи. 127 р. очи. Від 129 р. в „Зорі" IV.

[1]) Псал. 89, ст. 5 — 2. Посл. Апостол. Петра. Гл. 3, ст. 8.

Як ще манастирь той взялись будовати,
То й тая літопись тоді почалась.
Достали. Шукають... Найшли і читають...
Записано місяць і год, і число—
І сказано ясно, усі розбирають,
Що іменно правда, таке там було...
Що раз після служби читалець черговий
Пішов і десь дівся... Як в воду упав...
Що звався він Тихон і бачив Брамо́вий,
Що Тихон, ішовши, у ліс прямував.

IV.

Читають ту звістку отці преподобні
І бачуть, що звістці аж триста вже літ!
Стоїть тоді Тихон, а очі сліз повні,
Сил більше немає, туманиться світ...
Присів він на лавку, зітхнув і промовив:
„Прости міні, Боже! Я вірю тепер
В шість день сотворення усіх твоїх творів,
Як в тисячу років". Сказав і помер.

Г. Харьків 1892 р. *Вл. Александров.*

5. До В. Левицького-Лукича.

Вельмишановный Добродію!

Дуже я радый, що моя посылка Вамъ сподобалась; коли Вы думаете поміщаты въ Зорі такі вызырунки, якъ могила и будынокъ Дорошенка, то можно буде прислаты Вамъ и выдокъ могилы Грыцька Основьяненка на Холодногорському кладовыщі въ Харьк. и выдокъ села Основы зъ буды[н]комъ, де жывъ Основьяненко, и выдокъ будынка, де жывъ Котляревськый у Полтаві, и выдокъ церквы и розвалынъ дому Б. Хмільныцького въ с. Суботові, Кіевск. губерніи. Та може й ще дещо, наприкл. знимокъ съ бытовои давнёи украинськои картины, де запорожець сыдыть підъ дубомъ, попасае коня и грае на бандурі, а шаблю, рушныцю, шапку и всю примусію повішавъ на дубі; у нызу жъ підписані вірші „Хочъ дывышся ты на мене, Та ба! не пізнаешъ. Відкіль родомъ я, якъ зовуть,— Ні чічіркъ не знаешъ" и такъ далі и т. д.... Про мій портретъ.... Коли Ваша ласка зробыты міні ту честь, щобъ помістыты ёго у Зорі, то я противъ того, опрічъ великои дяки, нічого не маю. А про біографычні даты... далебі... не знаю, що й сказаты... Родомъ я зъ села Бугаівкы Озюмськ. повіту Харьк. губерніи, де мій покійный панотець бувъ змолоду священныкомъ. Родывся я въ 1825-мъ року червця 26. Може за яку годыну, або за дві до пожежі, котора пожерла все, що въ насъ було; мене жъ, кажуть, выхопылы, якъ уже и мои пелюшки́ затлілысь, за се мене родычи и батькови прыятелі звалы зъ-малу Пожарськымъ. Вчився я грамоты спершу дома відъ матері, а потімъ віддалы мене въ школу до нашого жъ такы отця дякона, потімъ у духовне уіздне училыще въ г. Купьянку; тамъ я скінчивъ усі 4 классы и бувъ переведеный въ Харьківъ у духовный коллегіу́мъ (теперъ духовна семинарія) въ классъ реторыку. Той коллегіу́мъ бувъ основанный ще ранішъ універс[ите]ту, и въ ёму колись профессорствувавъ нашъ знаменытый Григ. Саввичъ Сковорода. Въ коллегіу́мі я дійшовъ до богословського классу, уже бувъ постырженый и въ стыхарь знаменытымъ архіереемъ Иннокентіемъ, та, пробувши у богословіи одынъ годъ, выйшовъ, щобъ поступыты въ універс[ите]тъ. Въ коллегіумі треба було буты въ кожному классі по 2 рокы. Въ унів[ерсите]тъ я поступывъ у 1847-мъ року по медиц. факультету сперва своекоштнымъ студентомъ, а потімъ на 2 курсі мене приняли на казенный коштъ и якъ я скінчивъ курса, то послалы мене лікаремъ у піхотный велик. князя Владиміра Александровича полкъ, который стоявъ тоді у Польщі: так. способомъ я опынывся у Варшаві. Въ Польщі прослуживъ я 6 годъ; навчывся польського языка; оженывся, але не на Польці, а на Украінці; тамъ и докторизовався, потімъ мене, по моій просьбі, пе-

ревели на Украіну въ г. Чугуівъ, близько которого уже тоді живъ мій панотецъ у селі Мосьпанівці та дуже захворавъ и для того-то я и выпросывся на Укр. въ Чугуівськый уланськый полкъ. А въ 1867-мъ року я перейшовъ у Харьківъ городовымъ докторомъ черезъ те, що підрослы діты, треба було ихъ учыты, а въ Чугуёві нігде: и теперъ тамъ ніякои школы немае. Город. докторомъ я бувъ до 1879 р., а потімъ знов перейшовъ у службу войськову и бувъ спершу въ резервн. баталіоні въ Харькові жъ, потімъ старш. докторомъ военного лазарету въ Керчі, потімъ дивизіоннымъ д[окто]ромъ въ Полтаві, а потімъ знову въ Харькові тежъ дивизіоннымъ докторомъ, та тутъ и теперъ живу уже скоро 5 годъ якъ у одставці. Шкрябаты стыхи́ я почавъ ще въ коллегіу́мі, въ реторыці; черезъ те зазнакомывся и съ покійнымъ А. А. Корсуномъ, который саме тоді крутывъ свій Сніпъ. У Корсуна я въ перше бачывъ и Я. Ив. Щоголева ще гимназыстомъ у куртці съ червонымъ коміремъ, але знакомосты зъ нымъ не завівъ, бо паны гимназысты тоді бурсаками гордувалы. Зъ моихъ тодішніхъ віршівъ Корсунъ нічого путнёго не выбравъ для свого Снопа, та и въ Щоголева тожъ.—Въ университеті я по нашому почты овсі не писавъ, тілько якось разъ написавъ Думку: „Не такъ мене діло якъ думка зсушила, що буцімъ дівчи́на мене розлюбила“, та „Плачъ дочкы по матері“ і сі обыдві пісеньки, уже бувши д[окто]ромъ у Чугуёві, одіславъ у Основу, котора тоді выдавалась, и тамъ ихъ помістыли не памьятаю тілько, въ якімъ року. Знов міні заманулось писаты по нашому ажъ тоді, якъ я бувъ уже городовымъ д[окто]ромъ у Харькові; мои діты заходылысь грати домашній спектакль, такъ я сівъ, та й написавъ имъ оперетку „За Немань иду“. Послі тожъ съ такого поводу написавъ и другу тежъ оперетку „Не ходы, Грыцю, на вечерныці“, котору панъ Старицькый перешмагавъ на свій ладъ, назвавши: „Ой не ходы, Грыцю, та на вечерныці....“ Св. письмо Ветх. Завіту міні спало на умъ перекладаты на нашу мову съ того поводу, що доставъ я перекладъ Нового Завіту, зробленый Кулішемъ та Пулюемъ. Але я ско́ро приконався, що, не знаючи евр. языка, Ветх. Завіту перекладаты не можно и принявся вчытысь того языка; переплатывъ чимало грошей жидамъ, але почты даромъ, бо зъ ныхъ нихто граматычно евр. языка не знавъ. Найбільшъ я самъ собою ёго навчывся, на скілько міні треба. Переложивъ я кн. Бытія, Исходъ, Іова, прор. Іону (зъ еврейського) и кн. Товита (зъ гречеського) та й забастувавъ, бо друковаты не дозволылы. Потімъ переложивъ стыхами частыну Псалтыря и надруковавъ підъ назвою „Тихомовні Співы“. Хотівъ зробыты 2-е выдання,—не дозволылы, такъ и се забастувавъ, бо трудъ великый, а хто про его й знатыме?... Те жъ саме и про Дзядивъ... Коли хочете, то надрукуйте хочъ те, що я вамъ пославъ, а більшъ шкода праці.—Складку № 1 я надумавъ у Полтаві: жаль було, щобъ пропадало таке, якъ писання Білиловського та Самійленка. Потімъ я ще скомпонувавъ зъ нашихъ пісень пісеннықъ зъ нотами, щобъ співалы и акомпаніровалы на роялі; а выдавъ его Михайловъ (86 пісень). Ченця Вамъ посылаю, а потімъ пришлю, коли вамъ згодыться, перекладъ проповіді Христовои на горі про блаженства:

Блаженні ті, що духомъ нызчі,
Бо всі такі до Бога блызчі;
Якъ ихъ життя есть просте, чесне,
То ихъ и царство есть небесне.

Блаженні ті, которі плачуть,
Якъ гріхъ у себе в серці бачуть;
Святыи ча́сы ті настануть,
Що втішуться и перестануть и т. д. и т. д.

Ще есть у мене комедія „Кепська справа“, тутъ ій цензура запретыла, такъ я ій вамъ пришлю.

А про Щоголева... Латынська пословыця каже: De mortuis aut bene, aut nihil; а я такъ скажу про живыхъ... Знаю тілько, що вінъ бувъ

секретарем̌ городськои думы за старыхъ порядківъ, якъ усымъ въ городі орудувалы купці, которі безъ секретаря и ступыты не вмілы; я жъ зъ нымъ тамъ зазнакомывся, якъ прыйшлося зъ думы жалованння получаты... Але годі!... Прощавайте!

Шануючый Васъ *Вл. Александровъ.*

1—27 с. с. 93 р. Харьківъ.

Подав Михайло Возняк.